

ers, die vóór
n, nu daar-
un boodschap
„dat de kerk
noest worden
er“ van daar-
frukkelijk ver-
uisters, en
ns op zoo-
rden“, had
moeten vol-
bedrukte zie-
al zeggen, dat
leed is, haar
eg. Geen kerk
etuigen. Onze
gezagssuperio-
hare duidg-
at blinden
u maar rustig
kportaal moet

imogen hun
hooren. Maar
deugt er niets

t verhoerlijken
lfde betoog,
woord en dit
woord, alleen
chrijver is on-
hij weet niet,

don draad en
den loop der

leven ben, en
genoemde ge-
onbeheerscht,
un kop zet,
aan de onder-
icht wat zij
afgewezen

n de duidg-

Ir Ubbink na)
gezag te doen
haar erkende
ept dr Ubbink
r zeggen, dan
der Refor-

dede Room-
ler Schrift
aderen zei-
PROF. HEPP
ECHTER VER-
3 VEELSZINS
medie heeft
Antwoord:
k met haar
delijk is!

die misschien,
uitingen, onbe-
sest“ leefde —
ome is.

prof. Hepp de
et zinsverband
ZIJ is... enz.“)
duidelijk is.”
ak zijn zwaren
rapporten etc.)
min of meer
hij precies
vat waar is,
at het aan prof.
ortenboek, Ar-
ten we in het

der Schrift
geen afzon-
Slechts in
lijnt zij door,
or de hand,
AUTORITEIT
K (BOVEN DE
UIDELIJKHEID
ers alleen
dat de Kerk
at, daardoor
rft in zich-
de Refor-
agssuperio-
s daarmee
id (der Schrift,
oden”.
een adem:
chter veran-
EERSTUK zijn
men”.

Wie proeft nu het verschil niet? Volgens dr Ubbink heeft „prof. Hepp“ beweerd, dat in de duidelijkheid der Schrift „sindsdien“ veel „veranderd“ is, dat „zij“ (de Schrift) veelszins niet meer duidelijk is. — Waarheid is evenwel, dat, precies omgekeerd, volgens „prof. Hepp“ in de ERKENNING van de duidelijkheid der Schrift veel veranderd is, dat „zij“ (de Schrift) bij velen niet meer als duidelijk GELDT. En dat aan die „velen“ nu door het Rapport de deur gewezen wordt.

De duidelijkheid der Schrift wordt immers door „prof. Hepp“ (het Rapport) en ook door prof. Hepp (hoofdartikelen in ons blad) nadrukkelijk gehandhaafd.

En dan niet — gelijk dr Ubbink in zijn fantasieën over roomsche Kerkvergoding beweert — en dan niet op gezag der kerk gehandhaafd, doch op gezag der Schrift zelf.

Gehandhaafd voorts juist tegenover velen, die thans dr Ubbink als „knuppelwerper“ in het gereformeerde hoenderhok begroeten.

Want wat dit laatste punt betreft (gehandhaafd tegenover die toastende Woord-en-Geest-groeters), leze men in het Rapport maar (bl. 29) de opmerking, dat in de ERKENNING van de DUIDELIJKHEID der Schrift OOK hierom zoo veel veranderd is, wijl „de beschouwing opkwam“, „dat de Schrift een door en door Oostersch boek is en voor ons, Westerlingen, onverstaaenbaar, wanneer niet het Oostersch licht daarover doorbreekt“ (vgl. ook de klacht van de „vragers“, zie noot 3). Is het nu niet om bij te schrijven? Dr Geelkerken zegt: de Schrift is duister. Dat is één. Prof. Hepp zegt: tegenover dr Geelkerken moeten wij de duidelijkheid der Schrift belijden. Dat is twee. Dr Ubbink zegt: tegenover prof. Hepp moeten wij de duidelijkheid der Schrift belijden, want wie dat niet doet, is Roomsche. Dat is drie. Dr Geelkerken applaudiseert. DAT IS VIER. Ingezonden stukken moeten hem over zijn verwarring heenhelpen. Dat is vijf...

En wat het eerste punt betreft (de duidelijkheid der Heilige Schrift „gehandhaafd niet op gezag der kerk“), leze men slechts dit in het Rapport:

„Maakte de Roomsche leer de autoriteit der Schrift afhankelijk van de autoriteit der kerk, hier (in onze confessie, K. S.) wordt juist het tegendeel helder beleden“ (bl. 26).

Deze belijdenis moet dus, zegt het Rapport, be-
waard en verduidelijkt worden. Hoe? Aldus o.m.:

„Om de objectiviteit van het Schriftgezag zoo sterk mogelijk te doen uitkomen, moet zij (de kerk, K. S.) voorop stellen dat de Schrift geloofwaardig is om haar zelf“ (27).

En wanneer ge dan in de door „prof. Hepp“ (in werkelijkheid waren het prof. Aalders, ds C. B. Davineck, dr van Es, dr Reitsma, prof. Hepp, dr Thijs) aangeboden Proeve nog dit leest:

„Om dit alles wederstaan wij hen, die... uitspraken van de kerk... stellen naast of boven het gezag der Schrift...“ (32), —

en ook dit:

„Zij (de Schrift, K. S.) is zoo duidelijk, dat wij zonder tusschenkomst van menschen door haar alleen kunnen komen tot zaligmakende kennis van God in Christus“ (33), —

alsmede het volgende:

„Wij gelooven, dat de Heilige Schrift zichzelf uitlegt... alle menselijke uitlegging moet aan die der Schrift zelf onderworpen blijven“ (bl. 33), —

verbaast ge u dan niet, dat met zulke uitspraken onder zijn bereik dr Ubbink in een uitermate verward¹⁾ en verwarrend betoog durft volhouden, dat volgens „prof. Hepp“ de kerk „met haar gezag“ de Schrift moet handhaven²⁾; dat volgens „prof. Hepp“ de kerk de zonen der Reformatie moet doen gelooven, dat de Schrift Gods Woord is, niet zoozeer, omdat zij zelve zoo duidelijk Gods Woord is... maar omdat de kerk dat zegt“ (66, 67)?

Kan het erger voor een hoogleraar der Universita libera reformati (de Gereformeerde Vrije Universiteit)? vraagt dr Ubbink.

Wij antwoorden: kan het droeviger voor dr Ubbink, die — blijkens zijn boek — schreef vóór de Arnhemse synode, die na dien alle Rapporten nog eens thuis gekregen heeft, en toch maar zulke tastbare vergissingen laat drukken? Kan het erger voor de anti-gereformeerden, die hem om zijn „scherp“ (prof. Brouwer) oordeel over Assen met belangstelling begroeten? Kan het erger voor de critici binnen en buiten het kerkverband, die maar niet zien, dat deze eenzame, al te eenzame, al te afgetrokken van geest door eigen kerk heengaan is, verdrietig en zonder goed op te letten?

We hopen, dat dr Ubbink nog eens eerlijk zal herroepen zijn bewering, dat voor „deze mannen“ (de rapporteurs e.s.) hier „alles gaat om de KERK“, dat ZIJ „voor deze mannen de eenige autoriteit is“. Het suggestieve woord „roomsch“ (67) zal toch niet te handhaven zijn.

En heel dit historisch exposé zal met geen mogelijkheid te handhaven zijn; het wriemelt van de fouten.³⁾

Waarom hebben wij daar zoo uitvoerig op gewezen? Omdat juist die fouten heel het boek verklaren, en ten deele-vergeeflijk maken. Men kan nu er eenigszins „in komen“, dat dr Ubbink b.v. klaagt (73), dat het toch zoo droevig is, als men ons niet precies weet te vertellen, „wanneer wij te doen hebben“ met den goddelijken factor in de Schrift, en „waar de andere“ (de menselijke) „begint“, — terwijl dan deze klager zelf ons komt helpen met verlegenheidstermen als „het god-menschelijk vervlochten wezen der kerk“, en zoo. Alles is nog aan het gisten bij den auteur. Als er één is, aan wien men demonstreeren kan, welk een zegen b.v. het onderteekeningformulier der predikanten ook voor hen zelf kan brengen, dan is het deze auteur: had hij maar eens met een nuchteren man zijn boek vóór de publicatie „doorgelaten“, ook het historisch exposé... Nu toornit hij op zijn eigen kerkgenooten, die, naar hij meent, slechts willen handhaven: menselijke gedachten van vóór 300, neen van 1000 jaar en meer geleden (64). Maar iedere kerkhistoricus „kent“ de zeer oude, meer dan 1000 jaar geleden reeds voorgedragen ideeën van dr Ubbink; en weet ook den „geest“ te proeven, die zoo graag teruggrijpt naar het „vroegste“ begin van „christendom“ en „reformatie“, zulks dan tegenover hun latere ontwikkeling. Zulke klanken zijn er meer geweest: Origenes, de Remonstranten.

Het is duidelijk, dat heel het volgende werk juist hierom zoo verward is, wijl de schrijver in zijn eerste deel, welks bespreking we hiermee afsluiten, het terrein ging bezien zoo, als hij alles zag: met een ongewapend, schemerig oog: een man, die meer in zichzelf, dan tot de gemeenschap is gekeerd.

K. S.

¹⁾ Spatieering van mij, ook elders soms.

²⁾ Immers, de „foetsten“ betuigt: „we vreesden het ergste, we zien het om ons heen. Ze (onze kinderen) zullen... nog geheel ongelooft worden“ (45).

³⁾ De Schrift is nog wel voor ons Gods Woord, maar we weten niet waarom... Ach er is zoveel duisters... we weten onze kinderen niet meer te antwoorden“ (44/5).

⁴⁾ Men begrijpt de bedoeling der aanhalingsteekens: Prof. Hepp was slechts een der onderteekenaars van het rapport.

⁵⁾ Ten deele gaat het in dit verband over de vraag, of de Schrift door de kerk, dan wel de kerk door de Schrift met gezag bekleed zal worden; en in zooverre is er verschil tusschen de „roepers“ en „prof. Hepp“. Maar de in den tekst volgende uitsluitingen bewijzen, dat er toch ook aanrakingspunten zijn.

⁶⁾ En dat nog wel niettegenstaande het feit, dat het rapport er zoo doodsbenauwd voor is, (benauwder dan ik) dat „de kerk“ zich op het terrein der wetenschap zou begeven (hetgeen zij toch wel niet zal kunnen laten. Zie het Rapportenboek, blz. 11, onder).

⁷⁾ Verward: b.v. als dr U. uitroept: „gezagssuperioriteit is alleen daar, waar geen duidelijkheid is. Waar er genoegzame duidelijkheid is, is er geen plaats meer voor gezag, voor (wat een sprong! ineen!) K. S.) het uitermate duister, blind-imponerende gezag. Zooveel komma's, zooveel ongeoorloofde gedachten-sprongen.

Gezagssuperioriteit verward met gezags-ondersteuning, gezag in onderscheiden betekenissen, etc.

⁸⁾ Vermoedelijk heeft hij met te weinig onderscheidend oordeel prof. Haitjema en Emiel Brunner gelezen.

⁹⁾ Bijvoorbeeld: Tegenstrijdigheden in de beschrijving van de vroegere geschiedenis:

1. Eerst wordt beweerd: Ten aanzien van een Goddelijk geïnspireerde Schrift had de Reformatie geen andere voorstelling dan Rome (65). Daarna, precies omgekeerd: Als de „arme lieden“ van de Reformatie spraken en dachten over de Openbaring, dan dachten zij niet meer (!) aan een boek of geschrift als zodanig; onze belijdenisschriften (ook die welke dr U. dan goed-reformatisch noemt) hebben de inspiratie, de ingevings-gedachte „aangevoeld“ als een „menselijke vonde, als een superstitie of bijgeloof, iets dergelijks als het bijgeloof, dat de kerk brood in God kon veranderen“ (70). Hoe rijmt men dit? Vooral, als men op blz. 279 leest, dat de reformatoren vast en zeker de inspiratie-voorstelling gehad hebben.

2. De „eerste“ Reformatie wordt verheerlijkt tegenover de „latere“, indien dan den schrijver te pas komt (b.v. om de veroordeeling van Remonstranten af te wijzen, blz. 79). Doch wanneer het den auteur dienen kan, wordt met hetzelfde gemak de latere ontwikkeling der Reformatie aangewezzen als een bewust teruggrijpen op haar eerst begin (71, inzake de ingeving der Schrift).

3. De vaders hadden ten aanzien van een goddelijk ingegeven Schrift geen andere voorstelling dan Rome (65). Toch hebben zij willen zeggen, dat alleen de 2 wetstafelen als „Goddelijke Schriftuur“ aan te merken zijn (71)???

4. De vaders hadden... enz. (zie 1 en 3). En toch heet het, dat de Reformatie er niet aan gedacht heeft, dat de Schrift in al haar deelen, en dus niet alleen in de godsdienstige en zedelijke waarheden ingegeven is (74).

5. „Als het over de Openbaring Gods gaat, dan denkt“ „de Reformatie“ „niet meer aan de Schrift“ (69). En toch wordt gezegd, dat de Reformatie „er op wees, dat zelfs blinden het Woord Gods er in konden tasten“ (69). Natuurlijk móet dr U. hier hebben gedacht aan de opmerking, in de confessie, dat de blinden kunnen tasten, dat de dingen, die daarin (nl. in alle deze boeken!) voorzeggd zijn geschieden.

6. Confessie en Catechismus, aldus dr U., spreken in het geheel niet van gezag, ook niet van dat der H. Schrift. (blz. 68). Niettemin wordt de Confessie der 37 art. tegenover de Dordtsche canones gesteld; en de Conf. spreekt toch van „alle deze boeken“ die wij ontvangen voor heilig en kanoniek. Als kanon niet meer „gezag“ betekent, wat dan wel? Zie het vervolg in art. 5 der Conf. Lees ook het opschrift (aanzien en autoriteit). De Confessie kent ook niet de ingeving der H. S., heet het (blz. 70). Beteekenen dan aangehaalde teksten (over die ingeving) niets in de Confessie?

Opzette constructies van de geschiedenis, zoowel van het verleden als ook van het heden. Van beide nog enkele voorbeelden.

a. het verleden.

1. Heel de houding van de Reformatie, de eerste belijdenisschriften, wordt, ik kan het niet zachter zeggen, voorgesteld op een manier, die met ernstig historisch onderzoek spot. Schrijver geeft van de opvattingen, die men toen huidige een uiterst verward (vgl. boven, no. 1, 3, 4, 5, 6) en verworpen beeld. Hedendaagse opvattingen omtrent het „Woord Gods“, zulks dan in tegenstelling met de Schrift als „boek“, worden aan de reformatoren in de schoenen geschoven. Maar alleen reeds de enkele pagina's, die Biesterveld, Schets der Symboliek, geeft, brengen den verbijsterden lezer terug tot de nuchtere werkelijkheid.

2. Trouwens, wie de geschiedenis der Reformatie uit de bronnen bestudeert, vindt overal bewijzen tegen volgende fantasieën van dr Ubbink: a. dat de Reformatie een „kerkelijke gemeenschap“ zou gewild hebben „zonder regering“ (79); b. dat haar belijdenissen „in het geheel niet“ het karakter hadden van „kerkelijk-bindende formulieren“ (78) (hoewel reeds in Emden, 1571, de Ned. conf. moet „onderschreven“ worden); c. dat de Synode van Dordrecht (die „Jehaar“ (!) met haar „reest“ tot het „blinkend ideaal“ van de „rechtzinnigen“ geworden is, 81) eigenlijk de lijn der „vroegere Reformatie“ zou verlaten hebben, 78, 80, 81; zulks wordt beweerd, ondanks het feit, dat de voorrede der Dordtsche Leeregels en art. 32 der Confessie het anders toonen; d. dat de Reformatie „den enkelen geloovige losmaakte uit de dragende armen der moederkerk, en op eigen wielen deed drijven“ (84) Vgl. voorts boven, no. 6, 5 etc.

Wat dr Ubbink inzake punt b wil, dat hebben vroeger reeds de Remonstranten bedoeld: (Dr H. Bouwman, de Kerkel. Tucht, 185) alleen maakt dr U. het nog erger dan de toenmalige remonstranten, want die stelden nog de „H. Schriftuur“ tegenover de formulieren van eenigheid, maar dr U. heeft — in analogie aan nieuwere theorieën — achter de H. Schrift (boek!) nog weer teruggerepen op het „Woord“ Gods (waarmee men dan alle kanten, en geen kant, uit kan). Het is onwaarschijnlijk gereue-neer (à la prof. Haitjema) de Reformatie voor deze nieuwe karretjes te spannen.

Opzette constructies van de hedendaagse geschiedenis:

a. In Dordt heeft men niet willen veroordeelen, vóór heider-zijds duidelijk geformuleerd was, waarom het ging, maar Assen deed anders (39). Lees echter daartegen de voorrede der Dordtsche canones, en de acta van Assen. b. de reden van afzetting van dr Geelkerken wordt gefantaseerd (54). c. Bl. 69 suggereert (let op „echter“, laatste alinea), dat „prof. Hepp“ de (bizondere) openbaring laat samen vallen met de Schrift; precies andersom wil echter de Proeve „Hepp“, d. Volgens dr U. wil „prof. Hepp“ dat de „nieuwere geref. theologie“ op geheel roomsche wijze moet worden gesanctioneerd door de kerk“ (85); en daar is prof. Hepp nu juist zoo heel erg tegen (Proeve, blz. 11), meer dan ik, anders tenminste dan ik.

Opzetter gestelde dilemma's. Enkele voorbeelden: de Goddelijke autoriteit der waarheid zelf, direct sprekend tot het hart, wordt gesteld tegenover „uitwendige“ autoriteit; „incidentele“ beslissingen in de Leertucht heeten roomsch, en worden gesteld tegenover beslissingen, waarbij de „wet“ het gausche geval van te voren door haar bepalingen heeft geregeld; maar dit laatste heet dan weer heel erg roomsch, onverbeterlijk roomsch; en zoo voort.

A. K. Straatsma, „Van Menschenharten en Menschengeluk“.

Eenigen tijd geleden verscheen bij de Uitgeversmaatschappij „Holland“ te Amsterdam, verzorgd op de bekende keurige wijze, een nieuw boek van Dr A. K. Straatsma. Heeds door den naam van den Auteur wekt het onze belangstelling, maar vooral ook om zijn inhoud verdient het onze aandacht en daarom benut ik de eerste gelegenheid tot boekbespreking in een artikel, die in den nieuwen jaar-gang zich opdoet, om het bij onze lezers te introduceren.

Het nieuwe boek is een schetsenbundel, bevattend drie afzonderlijke verhalen, die onder den titel „Van Menschenharten en Menschengeluk“ verenigd zijn.

Veelal wordt een schetsenbundel genoemd naar het eerste verhaal, dat hij brengt en heeft dus de titel van het boek geen betrekking op den inhoud als geheel. Hier is dat niet het geval. De schetsen dragen ieder een eigen opschrift en het „Van Menschenharten en Menschengeluk“ is de opzichzelf staande titel van het boek.

Maar dat opzichzelf staan beteekent geenszins zonder-verband-zijn. Juist het tegendeel is waar. Het „Van Menschenharten en Menschengeluk“ is de samenvatting van den inhoud, is de aanwijzing van de hoofdzaak der respectieve verhalen, is de achtergrond tegen welke iedere schets zich afteekent. In elk der onderdeelen brengt het boek de analyse van menschenharten en menschengeluk en die analyse wordt den lezer voorgehouden ten spiegel van eigen hart en eigen, werkelijk of vermeend, geluk.

In deze stofkeuze herkennen we aanstonds den Schrijver.

Wat Dr Straatsma te voren gaf aan belletristisch werk, in boeken als „Late Lente“ en „De Gantelboer“ en ook in zijn meditatiën-bundel „Licht en Kruis“ was steeds ontleiding van menschenharten en menschengeluk. En dan die beide gezien in hun onderling verband: de geluksverwachtingen en geluksvoorstellingen van den mensch, zijn veel en veelsoortig en het menschenhart schept zich dienaangaande allerlei illusies, die het leven dikwijls breekt in wegen van zwaren strijd en diepe teleurstelling. Daarom is dat onderling verband in den regel een verhouding van tegenstellingen, die eerst worden opgeheven, als ze als licht en kruis in hoogere synthese worden gezien. Moeilijk echter is het voor velen, die synthese te vinden. In wat het menschenhart als menschengeluk begeert is vaak zoo heel veel, dat van het waarachtig geluk afvoert en den weg naar de verzoening der tegendeelen verspert. Daarop te wijzen is het doel, dat achter Straatsma's boeken staat en dat we, wanneer we die goed lezen, ook steeds duidelijk zien.

Hier, in dezen schetsenbundel, komt die bedoeling naar voren op verschillende wijzen, maar de belijning is, althans in de twee eerste verhalen, scherp genoeg.

Zie maar de eerste schets „Armoede“, die vertelt van een achttienjarige dorpsrentenier, wiens „vroomheid“ werkelijkheid is. Hij is oud-ouderling en oud-kerkvoogd; na ieders verjaardag doet hij zooveel in de armenzak als zijn jarental geklommen is; de vervallen toren van de kerk is door zijn bemoeiingen hersteld en wat aan het bijeengezamelde ontbrak heeft hij zelf bijgelegd. Hij heeft dus royaal en aan alle kanten zijn plicht gedaan en behoeft zich „over de eeuwigheid niet ongerust te maken“. De jonge dominee, die pas op het dorp zijn intree heeft gedaan, denkt er anders over en hij grijpt de gelegenheid, dat te doen blijken, aan, als de oude ziek is geworden en de deur van zijn hart op een kier heeft gezet. Met zekeren triomf heeft deze den dominee gevraagd of er misschien „kwaad“ in stak in alles, wat hij voor de kerk heeft gedaan en of God ten opzichte van hem aan straffen zou denken. Daarop heeft de dominee gereageerd, scherp, rechtuit: „als u me op den man af vraagt of het kwaad was, wat u deedt, met dien toren en met dat geld op uw verjaardag, dan moet ik zeggen: ja zeker was dat kwaad! De toren was niet voor God, maar...“ Verder is hij niet gekomen. De zieke, rood van drift, heeft hem de deur gewezen.

En nu zal de oude man zelf zijn rekening opmaken. Hij wil besommen, wat hij in zijn leven gegeven heeft. Potlood en papier moet zijn huishoudster hem brengen, dan zal hij zijn becijfering maken. Maar midden onder dat werk overvalt hem de dood en men vindt hem, een stuk papier, half verkreukeld, in de dorre hand, „het toegangsbewijs voor den hemel“, zooals de dominee zegt, „dat hij klaar gemaakt had, maar... niet meenemen (kon).“

Scherp is hier het beeld van een menschenhart en de daarin wonende geluksverwachting, scherp in de tekening van de versperring der eigengerechtigheid, die zich een „toegangsbewijs“ voor den hemel ontwerpen wil en daarmee juist zich den eenigen weg afsluit. Want als de dominee hem spreekt van Jezus-keert hij in ergernis zich af: „hij kende dat wel, het had hem vaak genoeg geërgend, dat preekte in de kerk, altijd weer over zonde en genade en bekeering... Alsof ieder mensch in het luthuis had gezeten of daar tenminste behoorde te zitten...“ En de lezer, in wiens menschenhart ook verwachtingen wonen op geluk als vrucht van eigen verdiensten, ziet zich den spiegel der waarheid onontkoombaar voorgelaten!

Juist omgekeerd is het effect van de tweede schets: „Maarten, de Visscher“. Maarten wil gaan trouwen met Geertje. Maar hij heeft aan zijn vader, bij diens sterven, een belofte gedaan: hij zal voor zijn tweede moeder zorgen. En zie nu zijn moeilijkheid. Jong en oud in één huis, dat gaat niet. Geertje wil het trouwen ook beslist niet. Maar wat dan? Het oudje is zijn tweede moeder! Veel heeft ze in vaders leven niet beteekend! Een moeder is ze voor Maarten eigenlijk nooit geworden! Alles waar — maar er is die belofte, waaraan hij zich gebonden voelt!... Een geschikte oplossing schijnt gevonden te worden in het besluit, het oudje in het armenhuis te plaatsen. Doch als deze, wanneer de gedachte daarna wordt uitgesproken, hevig verschrikt en klagelijk vraagt, waarom ze het huisje uit moet, raakt Maarten opnieuw in de moeilijkheid. Hij treedt wel brusk tegen haar op, maar in zijn hart schrijnt het: het is niet vlak van binnen.

Bijzonder goed wordt dit conflict geteekend. Maar ook is voortreffelijk de analyse van het zorgvolle denken van het moedertje over het waarom en het hoe, en het nukkig drijven van de knappe Geertje, die zich de sterkste weet. Menschenharten in hun worsteling om menschengeluk!

Ten slotte gaat Maarten naar den dominee. Deze, een oude man, kennend door ervaring de bewegingen van het menschenhart om menschengeluk, voelt Maarten's toestand duidelijk aan en weet hem tot het besluit te brengen, al kost het dan ook nieuwen strijd: „zonder Geertje, da's erg, maar, met Geertje, en dan van binnen niet zuiver... van binnen... niet... zuiver, da's nog erger“. Want het zien van Thorwaldsen's Christus-schildering, op dominees studeerkamer als Maarten daar zit te wachten, heeft een sprake tot hem doen uitgaan: „...het mooiste — en Maarten's oogen worden er telkens weer heen getrokken — „dat zijn de armen, noodend uitgestoken. Als de Heiland zoo in de wereld heeft gestaan, met zulke uitgebreide armen, zooveel liefde in dat ééne gebaar, dan is het geen wonder, dat vermoeide, bedroefde zielen graag bij hem waren. Dat zijn de armen, die zoo'n eenzaam oudje, dat thuis in groote spanning zit te wachten, niet zonden“ (afstooten).

Ook hier weer een scherp beeld van een menschenhart en de daarin wonende geluksverwachting. Maar nu gesteld in het andere licht, in dat der synthese. Nu zoo, dat duidelijk wordt, hoe een wegnemen van de versperring het wezenlijke geluk brengt, anders dan het verwachte, maar zuiver en geadeeld. Dat kost strijd, want de kracht der tegendeelen is sterk, doch de overwinning is zeker, omdat ze door groter kracht wordt bevochten. —

Eindelijk is er het derde verhaal „Frits en Janke“, een dorpsgeschiedenis op het thema van standonderscheid. Frits is een stadsche jongen, onderwijzer op een dorp en Janke een boeren-

dochter. Ze hebben in jonge liefde elkaar gevonden, maar de standtrots van haar moeder staat tusschen hen. En zijn officieel aanzoek wordt hoog van de hand gewezen. „Met bijtenden spot maakt de moeder die heele mooie liefdegiedenis dood“.

Weer hebben we hier de schildering van menschenharten en menschengeluk en ook nu is de ontleding scherp en sprekend. Maar als deel van het geheel voldoet dit derde verhaal niet. De synthese, de opheffing der tegendeelen wordt hier gemist. De schets is goed geschreven en goed typeerend, maar ze heeft niet den achtergrond, die de beide andere tot een getuigenis maakt.

Voor mijn besef ligt dan ook de waarde van dit boek in zijn twee eerste stukken. Die vormen een eenheid, juist de eenheid der tegendeelen. En die staan ook op de lijn, die Ds Straatsma steeds heeft gevolgd, de lijn, die hij uitstippelde in het onderhoud met den heer Risseuw (waarvan deze vertelt in zijn boek „Christelijke Schrijvers van dezen tijd“): het zonder opzettelijkheid en zonder dik-erboven-opleggen vertellen wie Christus is, omdat „wanneer Jezus Christus in ons hart de centrale plaats heeft gekregen... er in ons leven en dus ook in ons literaire werk iets van Hem te zien (moet) zijn.“

C. T.

Oprecht berouw over de zonde.

II.

In ons vorig nummer heb ik de verschillende vragen en overwegingen, die een onzer lezers me, in verband met zijn hoofdvraag naar de mogelijkheid van oprecht berouw over de zonde voorleide, wat gerangschikt.

Gelijk ik reeds zei, deed ik dat niet, om, één voor één, al die vragen te beantwoorden, en al die overwegingen te weerleggen. Daarvoor zou ik heel een boek of voor het minst een boekje moeten schrijven. Het was me er daarmee enkel om te doen vrager zelf duidelijk te doen zien, wat bedenkelijken achtergrond, naar zijn eigen weinig doorzichtige toelichting, zijn hoofdvraag wel heeft.

Tot beantwoording van die hoofdvraag bepaal ik me nu, al zal ik daarbij af en toe ook op het bijkomstige letten, en ten slotte aan een en ander daarvan ook nog even opzettelijk aandacht geven.

Maar bij mijn beantwoording volg ik vrager niet op den weg, waartoe hij zelf het antwoord op zijn vraag tevergeefs heeft gezocht. En ik meen hem het best te dienen door vóór alles duidelijk te zeggen, waarom ik dat niet doe. Want daarmee kom ik aan de strik — en het is een zeer gevaarlijk — waarin hij blijkbaar verward raakte, en waaruit ik hem zoo graag zou willen helpen loskomen.

Met zijn vragen, overwegingen en twijfelingen ging hij den weg op van het rationalisme, of, zooals hij zelf het noemt van „verstandelijk en logisch redeneeren“. En zijn moeilijkheid was juist, dat hij daarbij dan stuitte op allerlei, dat de mogelijkheid van oprecht schuldbesef en diep zonde-berouw onmogelijk schijnt te maken.

Op dien weg nu ga ik niet met hem mee, omdat het een weg is die doodloopt.

Van God en goddelijke dingen: van wie en wat God is, van Zijn volmaaktheden, van Zijn Raad, van Zijn voorzienigheid en van de verhouding, waarin wij, menschen, tot Hem staan en behóóren te staan, met name ook tot Hem staan in ons zedelijk handelen, komen we met „verstandelijk en logisch redeneeren“ nooit tot een klare en zuivere kennis. „Den Almachtige, dien kunnen we niet uitvinden“. „God is groot, en wij begrijpen het niet“.

Dit zou ook buiten de zonde zoo zijn. Ook dan zou het eindige schepsel den Oneindige nooit kunnen omvatten en doorschouwen. Ook dan zouden we nooit meer van onzen God weten dan het Hem liefdelijke ons van zich te openbaren.

Hoeveel te minder kunnen we het, nu we, gelijk de Schrift zegt, „verduisterd zijn in het verstand“ en „vervreemd van de kennis Gods“.

Alle pogen daartoe, buiten hetgeen de Heere ons van Zichzelf in Zijn Woord openbaarde, moet daarom onverbiddelijk doodloopen en liep dan ook, blijkens de ervaring van al de eeuwen die achter ons liggen, altijd weer dood. Ook inzonder kwam er niet door tot een oplossing van zijn vraagstukken. Met allen die deden als hij, deed hij de teleurstellende ervaring op, dat we met een verstand, dat ónverstand is geworden, en met onze logica, die door-en-door ónlogisch werd, in plaats van op één vraag een afdoend antwoord te vinden, ons in altoos nieuwe vragen verwarren. Hoevele groeiden er ook bij hem al uit de ééne die hem begon bezig te houden.

Daarbij komt, dat de weg, dien hij koos ook een zeer gevaarlijke blijkt.

In allerlei opzicht, maar vooral omdat hij er ons toe brengt — en dat is het grootste gevaar van alle! — eer we het weten de oneindige majesteit

en volmaaktheid des Allerhoogsten aan te tasten.

Ook dat is de ervaring van onzen inzender. Want al denkend en redeneerend kwamen er vragen bij Hem op als deze: of God wel rechtvaardig is, of Hij wel liefde is, en of Hij wel recht heeft van ons rechtvaardigheid en liefde te eischen.

Vragen, die hij wel niet omzette in beweringen en waartegen hij wel bleef inworstelen, maar die toch zooveel ruimte bij hem vonden, dat hij ze als vragen stellen ging, en die hem daarom reeds schuldig stelden voor God.

En gevaarlijk ook — laat me ook dit onder vragers aandacht brengen — omdat wie den eersten voet zet op dezen weg van „verstandelijk en z.g.n. logisch redeneeren“, daarmee al aanstonds wegwerpt het enige wapen van verweer tegen de verzoeken en aanvoelingen van den vader der leugenen. Want dat enige wapen is, gelijk Christus het ons toonde bij zijn verzoeken in de woestijn, het Woord onzes Gods, het „daar staat geschreven“.

En daarmee treedt tegelijk nog een andere zonde bij wie zijn verstand hier tot zijn gids maakt, in het licht. Deze zonde, dat hij de openbaring, dat hij het Woord Gods opzij zet; dat hij tot God zegt: niet wat Gij van Uzelven hebt geopenbaard, maar wat mijn verstand door logische redeneeren aangaande U concludeert — zal voor mij gelden als waarheid. Dat hij als rechter gaat zitten over Gods Woord, en daarmee over God-zelf. Men versta mij goed. Ik weet dat onze inzender dit niet bedoelde, dit niet zou durven, ook niet wilde. Maar het moet hem toch duidelijk worden, dat deze God-tergende aanneming toch de slangenkop is, die zich op den donkeren bodem onzer ziel in dit verstand met zijn logisch redeneeren, voorzichtig opheft.

Als inzender me vraagt, of dan de Heilige Geest, als Hij ons van zonde overtuigt, ons verstand geheel of gedeeltelijk opzij zet, moet het antwoord, zooals uit het bovenstaande reeds blijkt, zeer nadrukkelijk ontkennend luiden.

Bij zijn zaligmakend werk in het hart van een zondaar stelt de Heilige Geest zich in zoo'n zondaar tegen niets dan tegen de zonde. Niets van al wat krachtens schepping tot onze natuur behoort vernietigt of verdringt Hij, of doet Hij ook maar geweld aan.

Al wat Hij in ons doet staat in het teken der wedergeboorte, der vernieuwing, der heiliging. En daarom is het in plaats van vernietiging of onderdrukking, juist omgekeerd verlossing, vrijmaking, herstelling.

Het is de zonde en de zonde alleen die onze natuur geweld aandoet, onderdrukt en verderft. En die zonde terug te dringen en uit te bannen om onze natuur te herstellen naar het beeld Gods waarnaar ze eenmaal geschapen werd. Dat en dát alleen is het heerlijk doel waarop de arbeid des Geestes in ons gericht is.

Gehéel onze natuur, zooals héél onze natuur door de zonde verdorven werd. D.w.z. niet alleen ons gevoel en onze wil, maar ook ons verstand. Een onderscheiding, waarbij we immers ook niet te doen hebben met drie aparte, elk op zichzelf werkende vermogens, maar met drieërlei werking van het ééne en ondeelbare leven onzer ziel. En zooals de wedergeboorte naar Jezus' woord tot Nicodemus een wedergeboorte is van heel den mensch, en daarom haar vrucht bij den Apostel Paulus altoos weer „de nieuwe mensch“ heet, doordringt het wederbarend werk des Geestes van uit zijn kern, heel ons zieleleven, in zijn volle diepte en over zijn volle breedte.

Neen, Hij zet ons verstand niet opzij, maar Hij zet het weer op zijn plaats. Hij maakt het weer in plaats van een ingebeelde zon, bij wier licht we wandelen, tot een bescheiden oog, dat het licht Gods zoekt op te vangen. En Hij stelt het in staat om dat te doen. Hij maakt het gevoelig voor het licht dat van God uitgaat in Zijn Woord, vatbaar voor de macht der waarheid die ons in de Schriften is geopenbaard, bekwaam om haar als waarheid te onderscheiden en te erkennen, en overreedt het langs dien weg zich aan de waarheid Gods te onderwerpen en over te geven.

Of dit dan zeggen wil, dat daarmee voor den geloovige alle vragen beantwoord zijn?

Natuurlijk niet.

De verlichting door Geest en Woord toch reikt nooit verder dan de openbaring in het Woord reikt. Wat boven die openbaring uitgaat, of liever — want hier is geen hooger of lager — wat buiten haar inhoud ligt, blijft ook voor den geloovige een verborgenheid.

Zelfs de Apostel Paulus beleed, dat hij slechts „ien deele“ kende.

Dit brengt mede, dat er ook voor wie gelooft, altoos schijn-teenstridigheden in het ons geopenbaarde overblijven. Ten deele ook omdat zijn verstand, zoomin als zijn wil, zoomin als hijzelf in dit leven ooit van de zonde geheel bevrijd is, en het oog daarom nooit in staat is heel het samenstel der geopenbaarde waarheid te doorschouwen. Doch vooral, omdat, zoolang er nog eene verborgen-

heid ons is, zijn de v deelen der Doch v het geloof het onder En het het, binn aan godd En zooc ten aanz van inzen Diarove nummer. V.

OPV

10 Sep bij de T diend het wet 1920, opgenome de omn teleurstell ten aanzi palingen Bij de het ter worde dat de n zal ook : ontwerp krijgen. E er een m bepalinge telkens h voelt aan stellen g Het me wel, dat : gesteld : kinderen per 28 ki iemand : onderwijz hebben“ voor te h dorpschu dat zulk toch zal, leerlinge ben. Dan zeres voe van ruim plaatst v allicht o zevende gezien, z sen bij : oordeel, len van d is en an uniforme het onde teekende, voorstelli kan wel, bezuinigi Maar w maatreg belang gesteld z ver niet ten platt noodzake den. Dat kan lade ling, die moet an keurig a dat onde ons omr

Bovene meentebe ung zijn dermate tallige o dan voor weer ver handel over nog We w lingen na stichten handteek naar die waarbor voor mi bouwke Hier het heidsver